

Kié az utolsó szó joga? Az Európai Unió Bírósága és a lengyel alkotmánybíróság konfliktusa alkotmányjogi és politikai kontextusban

Csapodi Márton, NKE EJKK Politika- és Államelméleti Kutatóintézet

Az Európai Unió Bírósága (EUB) 2025. decemberében hozott ítéletet a lengyel alkotmánybíróság (*Trybunał Konstytucyjny, TK*) kapcsán indult kötelezettségszegési eljárás ügyében. Az eljárást az Európai Bizottság indította, válaszul arra, hogy a lengyel testület a K 3/21 határozatában kimondta, hogy a lengyel alkotmánynak feltétlenül elsőbbséget kell élveznie az uniós joggal szemben. Emellett a Bizottság nem csak a határozat tartalmát, hanem érdekes módon az alkotmánybíróság összetételét is kifogásolta, azt állítva, hogy az alkotmánybírói kinevezésekkel kapcsolatos, 2015-ös visszasságok nyomán a testületet már nem lehet törvényes, független bíróságnak tekinteni. Az EUB mindkét tekintetben igazat adott a Bizottságnak és megállapította a jogsértést a TK összetétele és korábbi határozatának tartalma miatt is.

Az EUB és a lengyel alkotmánybíróság elhúzódó konfliktusában két alkotmányjogi problémakör fonódik szorosan össze. Az egyik a bíróságok függetlenségének, illetve elszámoltathatóságának és demokratikus legitimációjának érzékeny egyensúlya. Lengyelországban 2015-től kezdődően a Jog- és Igazságosság (PiS) vezette parlamenti többség az igazságszolgáltatás átfogó reformjába kezdett, amely érintette a bírókinevezéseket és a legfelső bíróságot is. Az alkotmánybíróság összetételével kapcsolatos vita még ennél is korábbra, a 2015 előtti, Polgári Platform vezette kormány idejére nyúlik vissza, majd a PiS választási győzelmét követően nőtt ki belőle egy olyan alkotmányos válság, amely a mai napig áthatja a lengyel politikai berendezkedést. A másik alkotmányjogi problémakör az uniós jog és a tagállami alkotmányok viszonya: az elmúlt másfél évtizedben az EUB és egyes tagállami alkotmánybíróságok között egyre többször alakult ki konfliktus abban a kérdésben, hogy nemzeti és a szupranacionális jogrendszerek közötti kollízió esetén melyiknek kell elsőbbséget biztosítani, és különösen, hogy melyik bíróság jogosult az elsőbbség kérdésében az utolsó szó kimondására.

Az EUB 2025. decemberi, Bizottság kontra Lengyelország ügyben hozott ítéletének háttere messze túlmutat egy egyszerű kötelezettségszegési eljáráson és nehezen megválaszolható alkotmányjogi kérdéseket nyit ki. Mi a megoldás, ha bíróságok kölcsönösen megállapítják, hogy másik ítélete jogsértő és nem alkalmazható? A problémát pedig még tovább bonyolítja, ha közben azt is megállapítják egymásról, hogy a másik nem tekinthető törvényes, független jogorvoslati fórumnak.